

Sp.

301. Tillaga til þingsályktunar

[154. mál]

um vinnuvernd og starfsumhverfi.

Flm.: Benedikt Gröndal, Eggert G. Þorsteinsson, Gylfi Þ. Gíslason,
Jón Árm. Héðinsson, Sighvatur Björgvinsson.

Alþingi ályktar að fela ríkisstjórninni að láta semja og leggja fyrir þingið frumvarp til laga um vinnuvernd og starfsumhverfi og hafa um það samvinnu við Alþýðusamband Íslands, Bandalag starfsmanna ríkis og bæja, Vinnuveitendasamband Íslands og Vinnumálasamband samvinnufélaganna.

Tilgangur laganna verði að tryggja öllum landsmönnum starfsumhverfi, þar sem ekki er hætt á líkamlegu eða andlegu heilsutjóni, en vinnuskilyrði eru í samræmi við lífskjör þjóðarinnar og tæknilega getu, stuðla að virðingu vinnunnar og starfsgleði.

Lögin geri ráð fyrir eðlilegum ihlutunarrétti vinnandi fólks varðandi starfsumhverfi sitt, en stefni að því, að verkefni og vandamál á því sviði verði sem mest leyst í samstarfi verkafólks og atvinnuveitenda, svo og af samtökum vinnumarkaðarins, allt innan ramma laga og reglugerða. Núverandi stofnanir, er gæta öryggis á vinnustöðum, fái aðstöðu til að annast óhjákvæmilegt eftirlit með því, að opinberum kröfum sé fylgt á þessu sviði.

Þá skulu lögin hafa ákvæði um starfsaðstöðu fyrir fólk, sem hefur skerta vinnugetu, og stuðla að því að það fái í sem ríkustum mæli vinnu með heilbrigðum á venjulegum vinnustöðum.

Lögin komi í stað laga um öryggi á vinnustöðum frá 1952.

Greinargerð :

Árið 1952 tóku gildi hér á landi lög um öryggisráðstafanir á vinnustöðum. Samkvæmt þeim var komið á fót Öryggiseftirliti ríkisins, sem síðan hefur starfað samkvæmt lögnum og reglugerðum, er settar hafa verið samkvæmt þeim. Lög þessi voru á sínum tíma sett af framsýni og skilningi.

Meðal þess, sem fólk í þróuðum löndum hefur hvað mestan áhuga á, eru um-

hverfismál, það er meðferð mannsins á náttúrulegu umhverfi sínu, og atvinnulýðræði, sem veita á hverjum einstaklingi íhlutunarrétt um atvinnu sína og vinnustað til að gera hann að virkum þátttakanda í samfélaginu.

Þessi viðhorf hafa fætt af sér meiri kröfur til starfsumhverfis en áður hafa verið gerðar. Það hefur runnið upp fyrir verkafólki, að þau lífskjör, sem móta umhverfi á heimili, í skóla og félagslífi, eru ólíkt betri en það umhverfi, sem mikill fjöldi verður að setta sig við á vinnustað, þar sem fólk dvelst þriðjung allrar starfsævi sinnar. Hví skyldu óhreinindi og margs konar óhollusta ríkja á vinnustöðum fólks, sem aldrei mundi setta sig við annað en hrein, heilnæm og vistleg heimili, skóla, sjúkrahús, samkomustaði eða aðra dvalarstaði?

Jafnframt þessu hefur aukin tækni leitt til þess, að fjölgað hefur til muna störfum með margvísleg efni og efnasambönd, sem geta verið hættuleg. Mikill og vaxandi hávaði fylgir nútímalífi. Og margir vinnustaðir, sem ekki eru beinlínis hættulegir, geta er til lengdar lætur valdið streitu og ýmsum kvillum, er nú eru taldir til atvinnusjúkdóma og slíta fólki fyrir aldur fram.

Í tveim íslenskum atvinnugreinum hefur orðið þróun, sem sýnir hvað getur gerst og þarf að gerast á þessu sviði. Það eru fiskfrystihús og sláturhús, sem til skamms tíma hafa verið (og eru mörg enn) óhreinir og óhollir vinnustaðir. Ótti við kröfur heilbrigðiseftirlits í markaðslöndum leiddi til þess, að gert hefur verið stóráttak með fjárfestingu fyrir milljarða króna til að gera þessi fyrirtæki svo úr garði, að þau standist ítrustu nútíma kröfur, sem gerðar eru til matvælaframleiðslu. Jafnhliða hefur aðstaða starfsfólks batnað til muna, bæði við sjálft starfið, í fataherbergjum og matstofum, salernum, í hreinlætisaðstöðu allri og á fleiri vegu. Þar, sem þessar breytingar hafa tekist best, má sjá hvað hægt er að gera og verður að gera á flestum eða öllum vinnustöðum, ekki aðeins af ótta við kröfur erlendra kaupenda, heldur fyrir verkafólk okkar til þess að bæta hlutskipti þess.

Löggjöf eins og sú, er hér er farið fram á, hefur undanfarin ár verið í undirbúningi eða nýlega verið afgreidd á þjóðþingum hinna Norðurlandanna og fleiri ríkja. Danska þingið hefur þegar sett ný lög um starfsumhverfi (Lov om arbejdsmiljø) og koma þau í stað þriggja lagabálka, er allir náðu mun skemmra á þessu sviði. Norðmenn og Svíar hafa lagt mikið starf í undirbúning málsins. Hefur það verið og er til meðferðar á þingum þeirra.

Í fyrstu málsgr. þáttill. er rætt um „vinnuvernd og starfsumhverfi“, og er það mikil útvíkkun á hugtakinu „öryggi á vinnustöðum“, en öryggismálin eru þar öll innifalin. Sjálfsagt er að undirbúa slíka löggjöf í náinni samvinnu við samtök launbega og vinnuveitenda.

Í annarri málsgr. er skilgreindur tilgangur væntanlegra laga, en slík skilgreining ætti einnig að vera í lögum sjálfum. Þar er ekki aðeins talað um að fyrirbyggja líkamlegt eða andlegt heilsutjón, heldur það markmið, að vinnustaðir verði í samræmi við lífskjör þjóðarinnar, eins hreinir, heilnæmir og vistlegir og unnt er að gera þá. Allt umhverfi á vinnustöðum verður í framtíðinni að stuðla að virðingu vinnunnar og starfsgleði hvers einstaklings. Þetta eru veigamikil mannréttindi.

Þá gerir þriðja málsgr. ráð fyrir eðlilegum íhlutunarrétti fólks um starfsumhverfi sitt. Er það grundvöllur lifandi lýðræðis, að hver einstaklingur hafi áhrif á næsta umhverfi sitt innan þjóðfélagsins og taki þátt í mótun ákvarðana, er varða daglega tilveru hans. Getur þetta gerst á margvíslegan hátt, til dæmis með kerfi samstarfsnefnda, starfi trúnaðarmanna eða fundum. Stefna skal að því, að verk efni og vandamál á þessu sviði verði sem mest leyst í samstarfi verkafólks og atvinnurekenda á hverjum vinnustað eða í hverju fyrirtæki eða stofnun. Samtök vinnumarkaðarins þurfa að sjálfsögðu að setja öllu þessu ákveðinn ramma með samkomulagi, enda er hugmyndin, að lögin verði fyrst og fremst rammalöggjöf, en nánari atvik verði skilgreind ýmist í reglugerðum eða samkomulagi.

Samkvæmt gildandi lögum er til öryggiseftirlit með stjórn og starfslíði, svo og öryggisráð, er um málefni laganna fjallar. Ekki er ætlunin að setja upp nýjar

stofnanir með hinum fyrirhuguðu lögum, heldur breyta verkefnum þessara aðila eftir nýjum ákvæðum, enda mun án efa reyna mest á opinbert aðhald á sviði öryggisráðanna, eins og verið hefur, en önnur veigamikil atriði hvíla meira á samkomulagi starfsfólks og vinnuveitenda.

Fjórða málsgr. fjallar um fólk, sem hefur skerta starfsgetu af einhverjum ósjálfráðum ástæðum. Hópur „afbrigðilegra einstaklinga“ í nútíma þjóðfélagi fer sífellt vaxandi vegna framfara í læknávisindum og heilbrigðismálum, sem mjög hafa dregið úr barnadauða. Er það eitt af mestu félagslegu vandamálum nútíma þjóðfélags, hvernig hlúa skuli að þessum borgurum, tryggja þeim uppeldi og kennslu eftir getu hvers og eins og síðan starf og sem eðlilegasta sambúð við annað fólk, ef þess er kostur. Setja þarf ákvæði, er stuðlað gætu að því, að þetta fólk tæki meiri þátt í almennum störfum með heilbrigðum, frekar en að loka það allt inni á stofnunum eða við sérstaka vinnu.

Alþýðuflokkurinn flytur þessa tillögu í þeirri trú, að með henni sé hrévft stórmáli, er varðar stöðu einstaklingsins í þjóðfélaginu. Stefnir málið að aukinni þátttöku hvers og eins í mótun umhverfis og þar með daglegs lífs, aukinnar virðingar vinnunnar og aukinnar starfsgleði.

Það er mikið og vandasamt verk að móta drög að löggjöf um þetta efni, en sem betur fer er unnt að kanna hugmyndir og reynslu frændþjóða okkar á þessu sviði og hera hana saman við íslenskar aðstæður.

Framkvæmd slíkra laga mundi ekki heldur verða hrist fram úr erminni. Hún mundi taka langan tíma, en leiða til stöðugra breytinga, uns þeim markmiðum er náð, sem sett eru. Hvert skref á þessari leið verður til góðs fyrir fleiri eða færri einstaklinga, svo og þjóðina alla.

Ályktun 33. þings Alþýðusambands Íslands.

Síðan tillaga þessi var fyrst flutt hefur 33. þing Alþýðusambands Íslands fjallað um þessi mál og gert um þau ítarlega ályktun. Fer hún hér á eftir:

„Einkennandi fyrir íslenskt atvinnulíf er hinn langi vinnutími verkafólks, sem dvelur a. m. k. þriðjung hvers sólarhrings á vinnustað, en flest mun lengri tíma starfsævinnar. Við gerum því þær kröfur, að á vinnustöðunum sé fullnægjandi öryggi og heilsuvernd og að allt sé gert til þess að koma í veg fyrir slys og sjúkdóma.

Vinnustaðir eru um margt ólíkir. Vinnuumhverfi mótast af starfsemi, þ. e. húsnæði, tækjum og búnaði atvinnurekenda og svo af fólkinu sem þar vinnur. Vinnustaðirnir eru fyrst og fremst gerðir til þess að mæta kröfum framleiðslunnar, en öryggi, aðbúnaður og heilbrigði verkafólks aukaatriði.

Það er staðreynd, að afar mismunandi er búið að fólki á vinnumarkaðinum. Þegar gerður er samanburður á aðbúnaði þeirra, sem vinna annars vegar hjá opinberum stofnunum og stærri fyrirtækjum, við skrifstofu- og stjórnunarstörf, og hins vegar þeirra, sem vinna hvers konar framleiðslustörf, er miklu verr búið að þeim sem vinna framleiðslustörf. Þessum mismun verður að breyta með stórbættu vinnuumhverfi verkafólks.

Þrátt fyrir samninga, lög og reglugerðir, sem tryggja eiga öryggi og heilbrigði verkafólks, er fjöldi vinnuslysa og atvinnusjúkdóma uggvænlegur, það sýna áþreifanleg dæmi í þessum efnunum.

Öryggiseftirlit ríkisins hefur eftirlit með framkvæmd laga og reglugerða um öryggisráðstafanir á vinnustöðum. Reynslan hefur sýnt, að sú stofnun veldur ekki verkefnum sem henni er ætlað samkvæmt lögnum. Sama á við um Heilbrigðiseftirlit ríkisins og heilbrigðisnefndir sveitarfélaga. Stofnanirnar beita ekki lagaákvæðum til þess að fá fram lagfæringar á lélegum aðbúnaði og hættulegum slysgildrum vinnustaðanna.

Forysta verkalyðsfélaga og verkafólk á vinnustöðum ber einnig sök á því ástandi, sem ríkir í þessum efnunum. Það skortir skilning á gildi þess, hve vinnu-

staðurinn og vinnuumhverfið eru áhrifamiklir þættir í mótun lífs einstaklingsins. Í því efni er vinnustaðurinn jafnmikilvægur og heimili manna. Verkalýðshreyfingin verður að breyta hinu almenna, rótgróna viðhorfi, að vinnuumhverfi sé óumbreytanlegt frá því ástandi sem ríkir og ríkt hefur. Verkalýðshreyfingin sjálf verður að hafa það eitt af sínum meginverkefnum að stórauka fræðslu um gildi vinnuumhverfisins og áhrif þess á andlega og líkamlega heilsu fólks.

Til þess að breyta núverandi ástandi vinnuumhverfis verkafólks verður verkalýðshreyfingin að bera fram kröfuna um endurbætt vinnuumhverfi með sama þunga og kröfuna um styttnu vinnutíma, orlof og greiðslur í veikindatilfellum. Verkalýðshreyfingin verður að vinna að eftirfarandi:

1. Að við gerð kjarasamninga verði vinnuverndarsjónarmiðið meginatriði og eigi látið vikja fyrir sérstökum greiðslum fyrir hættuleg og heilsuspillandi störf.
2. Að verkafólk öðlist rétt til fulls á við atvinnurekendur til ákvörðunar um tilhögun á vinnuumhverfinu.
3. Að trúnaðarmaður verkafólks á vinnustöðum hafi vald til að stöðva vinnu, sem að hans mati felur í sér slysahefðu og/eða heilsuspillandi áhrif, þar til sameiginlegur úrskurður Heilbrigðiseftirlits eða Öryggiseftirlits og trúnaðarmanns liggur fyrir varðandi tilefni stöðvunarinnar.
4. Að verkafólki sé heimilt að leggja niður vinnu án þess að launagreiðslur falli niður til þess, ef atvinnurekandi framkvæmir ekki samningsákvæði um aðbúnað og hollustuhætti eða framkvæmir ekki fyrir mæli laga og reglugerða Heilbrigðis- og Öryggiseftirlits ríkisins.
5. Að heilbrigðisyfirvöld geri sér ljósa þýðingu vinnustaðanna með tilliti til þess að á þeim má finna ástæður margra alvarlegra sjúkdóma.
6. Að heilbrigðisyfirvöld sjái til þess að greinargóðar upplýsingar liggi fyrir um fjölda vinnuslysa og orsakir heilsutjóns á vinnustað.
7. Að Heilbrigðiseftirlit ríkisins geri starfsskrá varðandi eftirlit með heilbrigði og velferð verkafólks á vinnustöðum, sbr. 100. gr. heilbrigðisreglugerðar frá 8. febr. 1972.
8. Að verkalýðshreyfingin tryggji með samningum enn frekar en nú er, að á vinnustöðum sé allur tiltækur hlífðar- og öryggisbúnaður fyrir verkafólk og verkafólk noti þennan búnað undanbragðalaust.
9. Að þar sem óhjákvæmilegt er að vinna með skaðlegum efnum, eða undir óeðlilegu vinnuálagi skuli vinnutími stytur án launaskerðingar.
10. Að á vinnustöðum, þar sem myndast skaðleg úrgangsefni við framleiðsluna, skuli vera fullnægjandi búnaður, sem kemur í veg fyrir spillingu umhverfisins.

Þrítugasta og þriðja þing ASÍ telur að frumvarp til laga um vinnuvernd, sem samið var að tilhlutan félagsmálaráðherra 1973, hafi stefnt til bóta í vinnuverndarmálum, einkum vegna þess, að þar er gert ráð fyrir að öll lög varðandi vinnuvernd séu felld í einn lagabálk og sett undir eitt ráðuneyti. Frumvarpið er að nokkru leyti sniðið eftir norskri vinnuverndarlöggjöf. En svo var einnig um frumvarp um vinnuvernd er samið var af svonefndri „vinnutímanefnd“, er skipuð var samkv. þingsályktun Alþingis á árinu 1965, en hlaut ekki verðskuldaða athugun og var aldrei lagt fyrir Alþingi.

Síðan frumvarpið var samið hefur margt breyst í þessum efnum, ný vandamál hafa skapast og þekking aukist varðandi vinnuverndarmál. Nú er unnið að nýrri vinnuverndarlöggjöf í Svíþjóð og Noregi. Samband Alþýðusambanda á Norðurlöndum hefur gefið út stefnuyfirlýsingu um vinnuverndarmál, og ráðagerðir um samræmda vinnuverndarlöggjöf fyrir Norðurlöndin öll hafa lengi verið á döfni, en eigi er vitað hvenær þau áform ná fram að ganga.

Vegna þessa telur 33. þing ASÍ að vinnuverndarfrumvarpið frá 1973 þurfi að endursemjast sem fyrst.

Við samningu nýs frumvarps á grundvelli hins gamla verður að tryggja að meginmarkmið verkalýðshreyfingarinnar um gjörbreytt vinnuumhverfi ná fram.”